

התוצאה
 ארכיטקטורה ישראלית לתיפארת:
 בניין העירייה בתל-אביב, העתק
 חסר השראה של אלפי בניינים דומים, נעדר כל ייחוד או
 עניין. ה"מודרניזם" משמשת כאן תירוץ לעקרונות גמורה.

כשאני קם בבוקר ורואה מבעד לחלון את גגות תל-אביב (יש לי מזל, איני רואה את חלונות דירתו של השכן!) אני מתדכא. אני רואה כיעור, קילומטרים על גבי קילומטרים של כיעור — גגות מוזנחים ומלוכלכים (שכל אחד מהם יכול היה להיות גינת-נוי, עם כורסות ושימשיות, להנאת כל דרי הבית!).

אנחנו קמים בבוקר, ורואים בתים מכווערים. בדרךנו לעבודה אנו עוברים ברחובות מלוכלכים ומוזנחים. (מה יכולה העירייה לעשות? להצמיד פועל-נקיון לכל תושב?) בערב, באולם-הקולנוע, מצטברת סביבנו הטינופת, לקול תרועות הבריונים. (מה יעשו הסדרנים? אם יעירו הערה, יקבלו מכות, שום מיטרה לא תגן עליהם.)

אין האזרה רואה מראה יפה אחד במשך כד חיים, אלא אם כן הוא רואה במלוויו את הנוף היפה של הוואי או תעלולים של "המלך אך" עד רקע כיכר דונדונית מטופחת.

הישראלי שיש לו כמיהה ליופי, המתגעגע לסביבה נאה, משקיע את מאווי אלה בעיצוב פני דירתו. בבית המשותף המכווער, בעל הכניסה המלוכלכת וחדרי-המדרי גות המזוהה, ברחוב המזוהם, אתה מוצא לעיתים קרובות דירה מטופחת, ובה חפצינו שנתספו באהבה.

זוהי תופעה שכדאי להרהר בה. יש כאן התרכזות ברשות הפרט, פניית עורף לרשות הציבור. זוהי התפרקות של הציבור העלונה להוביל כרבות חיים להתפרקות העם.

אינסטינקטים בריאים

אומנם, לאתרונה אנחנו למדים כי האדם הוא חיה מרחבית ("טריטוריאלי"). כמו חיות רבות אחרות, הוא שייך למרחב שלו, מן עליו, מוצא בו את כוחו ואושרו. בדירתו, במכוניתו, הוא האדון, הגיבור, המלך.

אך בחברה תקינה, הרגשת הבעלות המר" חבית משתרעת גם על רשות הציבור. הציבור כולו הוא בעל הטרטוריה המשותפת, מן עליה ומטפח אותה.

לגבינו זה נכון מאד במישור הלאומי. הוכחנו שוב ושוב שכל האינסטינקטיביים הקולקטיביים פועלים כהלכה, כאשר אויבי מאיים על הטרטוריה הלאומית שלנו. כולנו מוכנים למות למענה, בלי בעיות.

אבל אין לציבור הישראלי יחס כזה לטרטוריה שלו, כאשר נוגע הדבר לחיי יום-יום, לשמירת אופייה ויפוייה. לעיצוב החיים בה, אנחנו מאבדים את הנוף וטובעים בטינופת.

איכות המוות היא אצלנו ברמה גבוהה. איכות החיים יורדת, יורדת, יורדת.

במציאות
 המיגדל של יפו, פרי התקופה התורכית, אינו מצטיין ביופי מיוחד, כמו שער דמשק בירושלים, אך מתאים בדיוק למקום. המיגדל הושחט על-ידי חלונות ציבעוניים ותאורת קישט.

חיים, ומבעד לחלון נזרקות לכל עבר קליפות של תפוזים ובננות.

אתה רואה את הזוחמה סביבה, ואתה רוצה לצעוק. אבל לפתע אתה חש שזה מגניחך. איך אתה יכול להטות יופי ולנקיון בעיר שמולה כיעור? אם בוני העיר לא ליכדו ולא אהבו את הנוף, כיצד יכבדו ויאהבו בניהם את העיר?

אנחנו מתרגזים עד להשחית למראה המטיילים הר מצויים ליד הסחנה, או בחוף מיכמורת, המפורים סביבם קופסות-שימורים ושקיות-פלאסטיק. אנחנו מתמלאים חיי-מתרצח למראה גרוטאות המכוניות, המתנוססות בפנינות הגוי של הארץ. (אם תעלה מעפולה ולנצרת, באחד מן אתרי-התצפית המרהיבים ביותר, המשקיף על העמק והכרמל, תיתקל עינך בבית-קברות שלם של גרוטאות אלה.)

אבל בעצם, כמה אשמים המזלזלים? מדוע אסור לפזר ניירות או גרוטאות בנף, כשמפורים בו שיכונים מכווערים עד זוועה? מי יתייחס ברצינות לתעמונת-היופי של אזופי הכיעור?

אין הבדל עקרוני בין שר-השיכון, ההורס את נוף חיינו, ובין שכנו באולם הקולנוע, המפור סביבו קליפות של גרעינים. אלא שאת הקליפות אפשר לטאטא לפני ההצגה הבאה. מי יטאטא אחרי שר-השיכון? אין הבדל בין שר-הפנים, הסובל את כיסוי הארץ בגרוטאות, ובין הסדרן, העוצם את עינו למראה קבוצת הפירתיחים המגלגלת בקבוקים ריקים באולם. לא רוצים צרות.

רצח חדות-החיים

אני מדבר כאן על אידיאלים מופשטים של יופי ותרבות. אני מדבר על איכות חינו, על חינו היומי יומיים ממש.

אינני אדם רומנטי במיוחד, או רגשני במיוחד, או איסנטיסטי במיוחד.

אני פשוט מרגיש שגוזלים ממני משהו, שאין לו תחליף.

מזה קרוב לשבע שנים אני חי בשתי ערים. כמה ימים בשבוע אני נמצא בירושלים, מתוך למקום-מגורי בתל-אביב. אני יודע את ההבדל.

כשאני קם בבוקר, ורואה במבט אחד מבעד לחלון את חומת העיר העתיקה, את כיפת הסלע, את הרהיזים, את מינורי הדומיציין, או את מיגדל ימק"א, אני חש שמתמלאה בי אינו סוללה סמויה. סוללה המספקת לי חדות-החיים, כוח לעשות.

בדיליון
 מיגדל זו מופיע בציור תנ"כי מיני-אטורי, שצויר בצרפת ב-1423. הנוצרים, כמו היהודים, יכלו לדמיין לעצמם את נוף הארץ כיד דמיונם הטוב, מכיוון ועמעום לא ראוה.

(אולי צודק מי שאמר שהמילה "כיעור" אינה מתאימה לשכונות החדשות של תל-אביב, מפני שגם כיעור יכול להיות מעניין. תל-אביב היא פשוט, חסרת צורה ועניין, ואתה יכול לעבור במשך שעות בשיכונה החדשים מבלי שהעין העייפה יאחז בדבר אחד שהוא מעניין.)

בדרכי לכרמיאל, בעוברי בבית-לחם ובבית-ג'א-ללה, צצה במחוי המחשבה: הנה, בנוף הזה יכול היה להיווצר התנ"ך. בנוף הזה יכלו להיוולד שיר השיר רים, הדימויים הנהדרים של הנביאים, התיאורים המופלאים של ספר איוב, האגדה של לידת ישוע — כל אותן יצירות ספרותיות, שהטביעו את חותמן על עמים ללא-ספור במשך עשרות דורות.

מה יכול להיוולד בשיכון קיראון? איזו שיר רה גדולה יכולה לקום ברמת-אביב? איזו תחושה רתית יכולה להתנפש במפלצות של איזון ו'ולפסון? מה יאמר אייפסם שמשכונת רפקן או' תצא תורה, ודבר ה' משכונת רפקן ב'?

כל יצירה אסתטית גדולה מושרשת בחלקה נוף — אפילו כשהיא מורדת נגד הקיים בנוף זה. מי שרוצה את הנוף, אינו רוצה רק גיבעה או אגם. הוא ממת את לשדה-עצמות של היצירה. הוא גורם ללויקמיה תרבותית.

האם אך מיקרה הוא שמאז קום המדינה, מאז ניתנו בידי המשחיתים כיום ממלכתיים אדרייטועצמה, השתתקו כמעט כולי היצירה התרבותית בארץ? שכמעט ולא נוצר אף רומאן אחד, אף מחזה אחד, אף פרט אחד, אף יצירת-שלוויוזיה אחת, הראויים להיזכר בעוד כמה שנים?

איני מתיימר לדעת איך פועל המכניזם של היצירה התרבותית. מדוע נוצרה בארץ הזאת בימי קדם, במשך כמה דורות, יצירה בת-אלמות? מדוע היתה בתקופה מסוימת התמצנות של גאונים בפירנצה, עיר שגודלה נפל מזה של פתח-תקוה כיום? איני יודע.

אבל אינו בטוח כי דור הנדל ככיעור, הררי אה סביבו כיעור כמשך 24 שעות ביממה, שעינינו כחו מנראות את עצם כיעורו של הכניעור, שאיכר את הכושר לראות את יופייה היחיד-במינו של ירושלים וארץ לנוכה הש' חתמו — דור כזה לא יוצר יצירה אסתטית, ואולי גם לא שום יצירה גדולה אחרת.

שיכונים וקליפות בונה

אתה הולך ברחובות עירך, לפניך הולכת אשה מסורכסת, נוגסת בעונה וזורקת את העטיפה על הארץ, בתנועה מובנת מאליה.

על פני עוברת מכונית מלאה בניי-עשירים מצוהצי